

УДК 338.432:502.52

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-13>**Людвенко Д.В.**

доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу економіки
регіонального розвитку та прогнозування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7908-5718>

Dmytro Ljudvenko

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

Томілова-Яремчук Н.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6409-7487>

Nadiia Tomilova-Yaremchuk

Bila Tserkva National Agrarian University

Хомяк Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3002-9659>

Nataliia Khomiak

Bila Tserkva National Agrarian University

Крупа Н.М.

кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри садово-паркового господарства,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5299-3580>

Nataliia Krupa

Bila Tserkva National Agrarian University

Заболотний В.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1172-5966>

Vyacheslav Zabolotnyi

Bila Tserkva National Agrarian University

ВПЛИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

IMPACT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ACCOUNTING AND ECONOMIC PROCESSES ON THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY

Анотація. Відомо, що одним із вагомих чинників впливу на розвиток економіки України є результативність функціонування аграрного сектора. Для подальшого дослідження, все більше актуальності набуває стале створення якісного продукту з високою доданою вартістю. Визначено місце сталого розвитку у повоєнному відновленні аграрного сектору. Підтверджено, що визначення індикаторів сталого розвитку в умовах динамічного розвитку сучасних економічних систем та поглиблення глобалізаційних змін повинно розглядатись як процес змін, під час дії якого буде оптимізовано перелік індикаторів оцінки, їх склад та методіку розрахунку. Крім того, імплементація європейського досвіду окреслила зміну пріоритетів у сфері державного регулювання сталого розвитку, визначивши сталий розвиток сільських територій в якості результатуючого показника, при цьому розвиток аграрного сектора виступає інструментом досягнення цілей сталого розвитку. Для аграрного сектора існують додаткові виклики в частині вибору технологій виробництва, адже сталий розвиток аграрного сектора передбачає досягнення стійкої взаємодії між економічною, соціальною та

екологічною складовою та є орієнтованим на збереження сільських територій, їх стійкий розвиток. Аргументовано, що збалансований підхід до сталого розвитку аграрного сектору економіки визначається шляхом розробки ефективної стратегії зростання, яка полягає в розробці: програми підтримки для малих та середніх сільськогосподарських підприємств, системи сертифікації органічної продукції, а також у доступ до необхідної інфраструктури та своєчасна підтримка фермерів у формі фінансової допомоги і навчання з використання інноваційних технологій. Представлені підходи до ефективної стратегії сприятимуть збереженню довкілля, підвищенню якості життя місцевого населення, збільшенню продуктивності сільського господарства, забезпеченню стійкого економічного процвітання, що особливо є важливим у подальшому повоєнному відновленні.

Ключові слова: сталий розвиток, аграрний сектор, цифрове сільське господарство, рослинництво, економіка.

Abstract. Introduction. One of the most important factors influencing the development of Ukraine's economy is the performance of the agricultural sector. In recent years, public policy research has shown an increase in attention to the sector due to its growing budgetary and export-oriented impact. Given the current guidelines for the country's development in the context of acquiring the status of a candidate for EU membership, one of the strategic directions of the national economy development until 2030 is the development of the agricultural sector. The purpose of the article is to form a sustainable agricultural sector in the context of sustainable development of production in the post-war period; to increase the level of profitability and improve the efficiency of resource use and their conservation on the example of the dynamics of production of cereals and industrial crops. Methods. To achieve this goal, the article uses the following methods: the interrelation of analysis, accounting, information array and statistics. The economic analysis reflects a cost assessment of the sustainable development of the agricultural sector, a process approach to the choice of analysis methodology and is comprehensive in nature. The information base of the study is based on data from analytical publications and expert opinions of specialists in various fields. Results. The place of sustainable development in the post-war reconstruction of the agricultural sector is determined. It is confirmed that the definition of indicators of sustainable development in the context of the dynamic development of modern economic systems and the deepening of globalization changes should be considered as a process of change, during which the list of evaluation indicators, their composition and calculation methodology will be optimized. Conclusions. The implementation of the European experience has outlined a change in priorities in the field of state regulation of sustainable development, defining sustainable rural development as a resultant indicator, and the development of the agricultural sector as a tool for achieving sustainable development goals. The agricultural sector faces additional challenges in choosing production technologies, as sustainable development of the agricultural sector involves achieving sustainable interaction between.

Keywords: sustainable development, agricultural sector, digital agriculture, crop production, economy.

Постановка проблеми. Одним із вагомих чинників впливу на розвиток економіки України є результативність функціонування аграрного сектора. За останні роки дослідження, у сфері публічної політики спостерігається посилення уваги до галузі через зростання її бюджетоутворюючого та експорт-орієнтованого впливу. Враховуючи сучасні орієнтири розвитку країни в частині набуття статусу кандидата до ЄС, одним із стратегічних напрямів розвитку національної економіки до 2030 року є розвиток аграрного сектора. Нині існує низка викликів, котрі можуть мати глибоко негативний вплив на сталий розвиток аграрного сектора та національне економічне зростання, де ключовими слід виділити: обмеження доступу дрібних сільськогосподарських виробників та фермерів до земель сільськогосподарського призначення; рейдерські атаки; неефективне управління земельними ресурсами на рівні територіальних громад; розповсюдження корупційних схем. Для подальшого дослідження, все більше актуальності набуває стале створення якісного продукту з високою доданою вартістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активні процеси наукового пошуку кращих практик державного регулювання розвитку аграрного сектора та оцінки результативності їх імплементації в економіку країни набули широкого висвітлення в працях таких провідних науковців, як: Андрійчук В., Бакуменко В., Бойко-Бойчук О., Бородіна О., Бурик З., Варченко М., Гайдучський П., Геєць В., Гриньов В., Гуроров А., Дем'яненко С., Домбровська С., Дубініна М., Катан Л., Кіндзерський В., Кропивко М., Латинін М., Лозинська Т., Лупенко Ю., Майстро С., Мазур І., Малік М., Мамотова Т., Месель-Веселяк М., Мочерний С., Приліпко С., Саблук П., Ульяновченко Ю., Черевко Г., Шульга О., Юрчишин В. та інші. Сформований теоретико-методологічний базис обґрунтовує напрями, форми, методи та інструменти механізмів державного

регулювання, однак діючі внутрішні трансформації та поглиблення інтеграційних процесів визначають необхідність удосконалення інструментарію оцінки результативності механізмів сталого розвитку аграрного сектора економіки України.

Мета статті полягає у формуванні стійкого аграрного сектора в контексті сталого розвитку виробництва у повоєнний період; збільшенні рівня рентабельності і підвищенні ефективності використання ресурсів та їх збереження на прикладі динаміки виробництва зернових та технічних культур.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що саме Міжнародна комісія з навколишнього середовища та розвитку визначила сутність дефініції «сталий розвиток» як гармонійний розвиток, котрий передбачає такий процес змін, у якому забезпечено баланс використання природних ресурсів, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, розвиток особистості та інституціональні зміни з урахуванням вимог майбутніх поколінь [1, с. 23]. Акцент на управлінську складову в частині реалізації концепту сталого розвитку робить Всесвітній банк. Зокрема, за даним підходом [2] сталий розвиток розглядається як якісне управління ресурсами, котре дозволить зберегти та збільшити людські можливості [3, с. 28]. Загальновідомо, що розуміння сталого розвитку лежить у площині досягнення балансу між економічним зростанням та збереженням природного потенціалу. Різні підходи формують відмінні риси в частині визначення ключового фактора впливу для забезпечення сталого розвитку. Так, частина науковців визначає економічний фактор в якості ключового чинника впливу, котрий забезпечує потреби сучасного світу та не обмежує можливості майбутніх поколінь [4, с. 78]. За іншого напрямку сталий розвиток формують певні збалансовані соціально-правові відносини та справедливе суспільство [4, с. 112]. При цьому за будь-якого підходу

ключовим індикатором економічного зростання виступає раціональне використання ресурсів.

На нашу думку, подальший розвиток та ефективне ведення сільського господарства нерозривно пов'язані з цілями сталого розвитку в забезпеченні стабільного виробництва харчових продуктів, продовольчої безпеки країни (рис. 1).

Незайвим потрібно виділити декілька позитивних впливів сталого розвитку на аграрний сектор економіки:

1. Зменшення використання шкідливих для навколишнього середовища добрив і пестицидів, що негативно впливають на здоров'я людей та екологію.

2. Розвиток екологічної сільськогосподарської техніки, яка зменшує використання палива та рідких мастильних матеріалів, тим самим зменшуючи викиди в атмосферу та забруднення ґрунту.

3. Використання відновлюваних джерел енергії (сонячна, вітрова), що може зменшити використання необхідності використання палива для енергозабезпечення ферм та інших сільськогосподарських підприємств.

4. Розвиток органічного сільського господарства збільшує якість продукту та зменшує використання шкідливих хімічних речовин, що безперечно впливає на навколишнє середовище (збереження біорізноманіття, здоров'я людей тощо).

5. Розробка програм підтримки сільських господарств, що сприяє розвитку екологічної сільськогос-

подарської практики та збільшенню економічної стійкості у відповідних господарств.

6. Покращення рівня освіти та підвищення кваліфікації працівників аграрного сектору дозволить збільшити продуктивність та якість роботи, зменшити економічну нерівність, вплив на довкілля і збільшити ефективність використання ресурсів. Наприклад, це дозволить використовувати більш сучасні методи виробництва, як інтегрований захист рослин, що допоможе знизити використання пестицидів та збільшити врожайність. Фермери зможуть краще керувати земельними ресурсами, забезпечувати збалансований розвиток сільського господарства, збереження довкілля, а місцеві жителі зможуть займатися розвитком еко-туризму, створюючи нові робочі місця та збільшуючи власні доходи.

Разом з тим, існують і недоліки впливу сталого розвитку на аграрний сектор економіки.

По-перше, один з найбільш відчутним ефектом є зменшення виробництва продукції. Обмежене використання хімічних добрив та пестицидів призводить до зниження урожайності та збільшення витрат на виробництво. Екологічні заборони вимагають від аграрних підприємств великих інвестицій у технології та інші ресурси, що негативно впливають на конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників.

Рисунок 1 – Аграрний сектор економіки у забезпеченні цілей сталого розвитку

Джерело: [7]

По-друге, зменшення розмірів підприємств у сільському господарстві та їх поширення за межами місцевих ринків. Це може вплинути на життєздатність малих (фермерських) господарств, які не зможуть конкурувати з великими підприємствами та імпортованою продукцією.

По-третє, зміни у підходах до виробництва та обробки сільськогосподарських продуктів. Введення виробництва органічних продуктів вимагає нових навичок та знань у технології, обробці та розповсюдженні товарів сільськогосподарського призначення.

Для кращого розуміння перспектив та темпів приросту до воєнного періоду та розвитку повоєнного відновлення, слід зупинитися на сучасній динаміці виробництва сільськогосподарської продукції. Так, дослідження показують, що частка валової доданої

вартості аграрного сектору скорочується в національній економіці з 10,8% у 2021 р до 8,2% у 2022 р. Незайве нагадати, що майже третина агропродовольчої продукції експортується та забезпечує надходження валютної виручки під час активних військових дій в казну держави. Безперечно, провідною в сільському господарстві є галузь рослинництва (частка у виробництві валової продукції становить понад 80%).

Першочерговим у дослідженні, на нашу думку, слід надати розрахункам по виробництву зернових і зернобобових культур в Україні (табл.1) в усіх категоріях господарств за трьома категоріями (площі посівів, урожайність та валові збори).

Дослідження показують позитивну динаміку середнього темпу приросту серед зернових і зернобобо-

Таблиця 1 – Виробництво зернових і зернобобових культур в Україні в усіх категоріях господарств

Культури	Рік				середнє 2018– 2021	середній темп приросту	2022	2022 у % до:	
	2018	2019	2020	2021				2021	середнього 2018–2021
Зібрана площа, тис. га									
Зернові усього	14794	15292	15283	15948	15329	1,025	11692	73,3	76,3
у тому числі:									
пшениця	6604	6812	6555	7090	6765	1,024	5218	73,6	77,1
жито	148	115	138	172	143	1,050	100	58,4	70,0
ячмінь	2484	2609	2375	2472	2485	0,998	1721	69,6	69,2
овес	196	182	199	178	189	0,969	153	85,9	81,0
просо	55	93	159	87	99	1,167	48	55,3	48,9
гречка	113	69	84	92	90	0,933	117	126,8	130,0
рис	13	11	11	10	11	0,929	1	6,9	6,3
кукурудза	4564	4987	5392	5482	5106	1,063	4125	75,2	80,8
зернобобові	556	347	310	311	381	0,824	172	55,4	45,2
інші зернові	61	66	60	55	60	0,965	37	67,4	61,2
Валовий збір, тис. тонн									
Зернові усього	70057	75143	64933	86010	74036	1,071	53573	62,3	72,4
у тому числі:									
пшениця	24606	28328	24877	32151	27491	1,093	20500	63,8	74,6
жито	394	335	457	593	445	1,146	311	52,4	69,9
ячмінь	7349	8917	7636	9437	8335	1,087	5559	58,9	66,7
овес	419	422	510	468	455	1,038	377	80,6	83,0
просо	81	170	256	205	178	1,366	90	43,8	50,5
гречка	137	85	98	106	106	0,917	143	135,4	134,7
рис	69	55	61	50	59	0,894	3	6,3	5,3
кукурудза	35801	35880	30290	42110	36020	1,056	26187	62,2	72,7
зернобобові	955	710	600	681	736	0,893	330	48,5	44,8
інші зернові	247	243	148	211	212	0,948	72	34,2	34,0
Урожайність, ц/га									
Зернові усього	47,4	49,1	42,5	53,9	48,3	1,044	45,5	84,4	94,2
у тому числі:									
пшениця	37,3	41,6	38,0	45,3	40,6	1,067	39,3	86,7	96,7
жито	26,6	28,9	33,2	34,5	31,0	1,091	31,0	89,8	99,8
ячмінь	29,6	34,2	32,2	38,2	33,5	1,089	32,3	84,6	96,3
овес	21,4	23,2	25,6	26,2	24,1	1,070	24,7	94,1	102,4
просо	14,6	18,1	16,1	23,5	18,0	1,172	18,6	79,3	103,3
гречка	12,1	12,3	11,6	11,5	11,9	0,983	12,3	107,0	103,7
рис	54,9	52,2	54,0	49,3	52,7	0,965	41,7	84,6	79,1
кукурудза	78,4	71,9	56,2	76,8	70,5	0,993	63,5	82,7	90,0
зернобобові	17,2	20,4	19,3	21,9	19,3	1,084	19,2	87,5	99,2
інші зернові	40	37	25	38	35,1	0,982	19,5	50,7	55,5

Джерело: сформовано авторами на підставі Статистичного збірника «Рослинництво України» за 2022 р.

Таблиця 2 – Виробництво в Україні технічних культур, картоплі, овочів, баштанних, кормових, плодово-ягідних культур, винограду в усіх категоріях господарств

Культури	Рік				середнє 2018– 2021	середній темп приросту	2022	2022 до	
	2018	2019	2020	2021				2021	середнього 2018–2021
Зібрана площа, тис. га									
Технічні культури, всього	9302	9145	9227	9279	9238	0,999	8053	86,8	87,2
цукрові буряки	275	221	220	227	236	0,938	180	79,2	76,2
олійні культури, всього	9027	8923	9007	9052	9002	1,001	7874	87,0	87,5
з них: соняшник	6167	5959	6481	6665	6318	1,026	5166	77,5	81,8
соя	1729	1613	1364	1323	1507	0,915	1507	113,9	100,0
ріпак, всього	1039	1279	1113	1005	1109	0,989	1168	116,3	105,3
в т.ч. ріпак озимий	971	1250	1082	972	1069	1,000	1145	117,8	107,2
ріпак ярий	68	29	31	45	43	0,873	23	49,8	52,2
інші олійні	93	72	49	60	69	0,864	33	55,1	48,1
Картопля та овоче-баштанні	1824	1826	1854	1806	1827	0,997	1884	104,3	103,1
в т.ч.: картопля	1319	1309	1325	1283	1309	0,991	1203	93,8	91,9
овочі, всього	440	452	465	461	455	1,015	374	81,3	82,4
з них: овочі відкритого ґрунту	434	447	458	455	448	1,016	369	81,2	82,3
овочі закритого ґрунту	7	6	7	6	6	0,990	5	84,1	83,5
продовольчі баштанні	65	65	64	62	64	0,984	48	78,2	75,7
Культури плодови та ягідні	200	196	191	191	194	0,984	169	88,9	87,2
Виноград	41	40	37	35	38	0,948	27	76,7	70,0
Валовий збір, тис. тонн									
Технічні культури, всього									
цукрові буряки	13968	10205	9150	10854	11044	0,919	9735	89,7	88,1
олійні культури, всього	21440	22292	18501	22897	21282	1,022	17805	77,8	83,7
з них: соняшник	14165	15254	13110	16392	14731	1,050	11091	67,7	75,3
соя	4461	3699	2798	3493	3613	0,922	3388	97,0	93,8
ріпак, всього	2751	3280	2557	2939	2882	1,022	3298	112,2	114,4
в т.ч. ріпак озимий	2627	3217	2492	2859	2799	1,029	3236	113,2	115,6
ріпак ярий	124	63	65	80	83	0,865	62	77,0	74,2
інші олійні	63	59	36	72	57	1,047	28	39,2	49,4
Картопля та овоче-баштанні									
в т.ч.: картопля	22504	20269	20838	21356	21242	0,983	20884	97,8	98,3
овочі, всього	9440	9688	9653	9935	9679	1,017	7511	75,6	77,6
з них: овочі відкритого ґрунту	8885	9190	9127	9445	9162	1,021	7259	76,9	79,2
овочі закритого ґрунту	556	497	526	490	517	0,959	251	51,2	48,6
продовольчі баштанні	500	556	495	503	513	1,002	377	75,0	73,5
Культури плодови та ягідні	2571	2119	2024	2235	2237	0,954	1994	89,2	89,1
Виноград	468	366	281	264	345	0,827	245	92,6	70,9
Урожайність, ц/га									
Технічні культури, всього									
цукрові буряки	508,5	461,1	416,2	479,1	466,2	0,980	542,4	113,2	116,3
олійні культури, всього	23,8	25,0	20,5	25,3	23,7	1,021	22,6	89,4	95,6
з них: соняшник	23,0	25,6	20,2	24,6	23,4	1,023	21,5	87,3	91,9
соя	25,8	22,9	20,5	26,4	23,9	1,008	22,5	85,2	94,1
ріпак, всього	26,5	25,6	23,0	29,3	26,1	1,034	28,2	96,4	108,2
в т.ч. ріпак озимий	27,1	25,7	23,0	29,4	26,3	1,028	28,3	96,1	107,4
ріпак ярий	18,1	21,5	21,4	17,6	19,7	0,990	27,2	154,5	138,4
інші олійні	6,8	8,1	7,3	12,1	8,6	1,211	8,6	71,2	100,4
Картопля та овоче-баштанні									
в т.ч.: картопля	170,5	154,8	157,2	166,4	162,2	0,992	173,6	104,3	107,0
овочі, всього	214,3	214,0	207,4	215,4	212,8	1,002	200,6	93,1	94,3
з них: овочі відкритого ґрунту	204,7	205,9	199,1	207,7	204,4	1,005	196,7	94,7	96,2
овочі закритого ґрунту	854,9	843,1	784,5	777,8	815,1	0,969	473,8	60,9	58,1
продовольчі баштанні	77,3	85,4	77,9	81,2	80,5	1,017	78,1	96,2	97,1
Культури плодови та ягідні	128,4	108,1	105,6	117,3	114,9	0,970	117,2	99,9	102,0
Виноград	114,9	92,7	75,6	76,1	89,8	0,872	92,0	120,9	102,4

Джерело: сформовано авторами на підставі Статистичного збірника «Рослинництво України» за 2022 р.

вих за 2018–2021 рр.: зібрана площа на 2,5%, в тому числі, пшениця – на 2,4%, жито – на 5%, кукурудза на зерно – 6,3%, просо – 16,7%; урожайність на 4,4%, в тому числі, пшениця – на 4,4%, жито – на 6,7%, ячмінь – 8,9%; валовий збір на 7,1%, в тому числі, пшениця – на 9,3%, жито – на 14,6%, ячмінь – на 8,7%, кукурудза на зерно – на 5,6%. Протилежну картину ми спостерігаємо серед технічних культур (табл. 2).

Середні темпи приросту знизились за усіма трьома категоріями з 0,01% до 8,1%. Виключення склали олійні культури: зібрана площа збільшилась на 0,01%, в тому числі, соняшник – на 2,6%; урожайність на 2,1%, соняшник – на 2,3%; валовий збір на 2,2%, соняшник – на 0,5%.

Особливе місце на вплив охорони навколишнього середовища та принципи сталого розвитку має діджиталізація з інноваційними технологіями. Слід зазначити, що ці елементи дозволяють оптимізувати використання природних ресурсів та одночасно забезпечити харчовими продуктами зростаюче населення на земній кулі. Не менш важливим, створити умови ведення господарської діяльності в сільському господарстві більш стійким та вигідним, як для споживача, так і для агровиробника. Дослідження доводять, що у середньостроковій і довгостроковій перспективі цифрове сільське господарство є більш продуктивним й екологічним, здійснює збалансування аграрної екосистеми, де підвищує стійкість, рентабельність та якість готової продукції для кінцевого споживача.

Не зважаючи на те, що війна продовжується, вже зараз виникла необхідність планувати відновлення країни. Очевидно, що різні регіони матимуть різні потреби для відбудови. Проте, на загальнодержавному рівні основні засади повоєнного життя мають бути спільними для всіх.

Відбудова складатиметься з багатьох кроків і має максимально охоплювати планування на коротко-, середньо- та довгострокову перспективи. Вважаємо, необхідно сформулювати основні принципи для післявоєнної відбудови, які б забезпечили сталий розвиток економіки, аграрного сектору та громад:

1. Сталі та системні рішення;
2. Прозорість, участь громад та громадськості у прийнятті рішень;
3. Використання найкращих доступних технологій та практик;
4. Стійкий та сталий розвиток міст та регіонів;
5. Декарбонізація і децентралізація енергетики;
6. Розвиток стійких та децентралізованих агропродовольчих систем;
7. Забезпечення збереження екосистем та природного багатства України.

Для прикладу, зазначені принципи з конкретизацією визначених цілей галузі рослинництва представлено на рис. 2.

Зелене відновлення України – це стале відновлення, яке відбувається з використанням найкращих доступних технологій та практик.

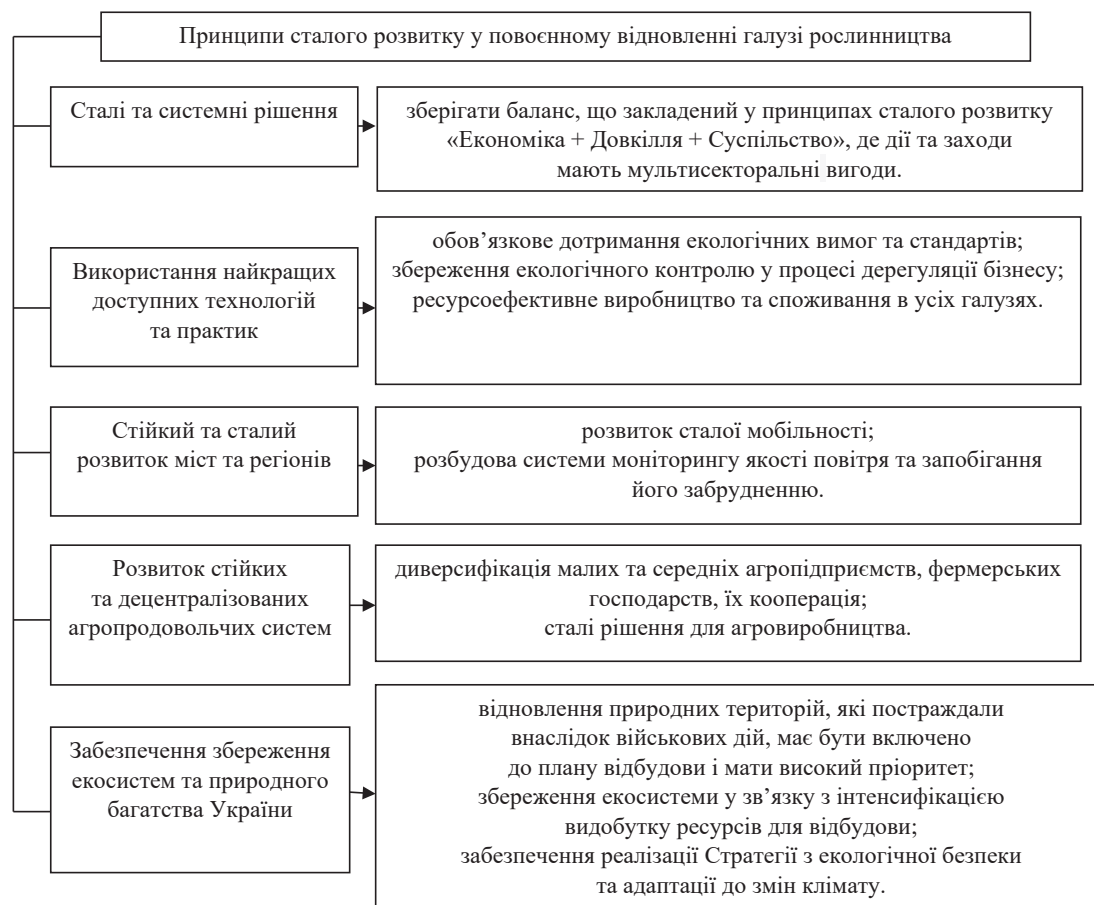

Рисунок 2 – Принципи сталого розвитку у повоєнному відновленні галузі рослинництва

Джерело: сформовано авторами на підставі [1]

Перед Україною стоять масштабні та важливі виклики: відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки країни, досить прискорена подальша імплементація законодавства ЄС, адаптація до кліматичної кризи та розробка дієвих заходів, що до зміни клімату в регіонах.

Для виконання поставлених завдань, слід дотримуватися ряду вимог, де нова інфраструктура повинна відмовитись від викопного палива, а при відновленні міст, сільських територіальних громад враховуватись соціальні, економічні та екологічні фактори.

Висновки. Отже, збалансований підхід до сталого розвитку аграрного сектору економіки необхідний шляхом розробки ефективної стратегії зростання, яка буде сприяти збереженню довкілля, підвищенню якості життя місцевого населення, збільшенню продуктивності сільського господарства, забезпеченню стійкого

економічного процвітання, що особливо є важливим у подальшому повоєнному відновленні. Одними з пунктів ефективної стратегії зростання, можуть бути:

– розробка програми підтримки для малих та середніх сільськогосподарських підприємств, які використовують екологічно чисті технології та методи виробництва;

– розробка системи сертифікації органічної продукції, яка дозволить забезпечити високу якість та безпечність харчових продуктів сільськогосподарського призначення та підтримувати зростання попиту на них;

– доступ до необхідної інфраструктури, такої як збірні пункти для органічної продукції та логістичні центри для забезпечення її доставки на ринки;

– своєчасна підтримка фермерів у формі фінансової допомоги і навчання з використання інноваційних технологій та передових методів виробництва.

Бібліографічний список:

1. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Лібанова Е.М, Шевчук В.Я Україна: проблеми сталого розвитку : наукова доповідь. Київ : РВПС України НАН України, 2017. 57 с.
2. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії : монографія. Львів, 2021. 240 с.
3. Основи стійкого розвитку : навчальний посібник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. Суми : ВТД «Університетська книга», 2015. 654 с.
4. Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях : Матеріали наук.-практ. конф. (м. Бахчисарай, 16-17 квітня 2019 р.). НДІ Сталого розвитку та природокористування. Сімферополь : НДІ СРП, 2019. 196 с.
5. Соколов М.О., Славкова О.П. Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Випуск 7. Частина 3. С. 99–101.
6. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.p (дата звернення: 03.05.2023).
7. Ярмоленко Ю.О. Сталій розвиток аграрного сектору економіки та його економічне забезпечення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 22. С. 110–115.

References:

1. Danylyshyn B. M., Dorohuntsov S. I., Libanova E. M, Shevchuk V. Ia (2017) *Ukraine: problemy staloho rozvytku: naukova dopovid* [Ukraine: Problems of Sustainable Development: Scientific Report]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, p. 57.
2. Hryniv L. S. (2021) *Ekolohichno zbalansovana ekonomika: problemy teorii: monohrafiia* [Ecologically balanced economy: problems of theory: a monograph]. Lviv, p. 240. (in Ukrainian)
3. Melnyk L.G. (eds.) (2015) *Osnovy stiikoho rozvytku: navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of sustainable development: a text-book]. Sumy: VTD «Universytetska knyha», p. 654. (in Ukrainian)
4. *Stalyi rozvytok ta ekolohichna bezpeka suspilstva v ekonomichnykh transformatsiakh* [Sustainable development and environmental safety of society in economic transformations]. Materialy nauk.-prakt. konf. (Bakhchisaray, April 16-17, 2019). NDI Staloho rozvytku ta pryrodokorystuvannia. Simferopol. (in Ukrainian)
5. Sokolov M.O., Slavkova O.P. (2016) *Ahrarnyï biznes ta yoho vplyv na stalyï rozvytok silskykh terytorii* [Agribusiness and its impact on sustainable rural development.]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 7, ch. 3, pp. 99–101.
6. *Tsilii staloho rozvytku v Ukraini* [Sustainable Development Goals in Ukraine]. Available at: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.p (accessed May 03, 2023).
7. Yarmolenko Yu. O. (2015) *Stalyy rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky ta yoho ekonomichne zabezpechennia* [Sustainable development of the agrarian sector of the economy and its economic security]. *Investytsiy: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 22, pp. 110–115.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023